

Tanúságtevők

A tanúskodás a bírói gyakorlat megszokott része mindmáig. Az volt az Ószövetségben is, avval a kikötéssel, hogy legalább két-három tanú egybehangzó vallomása kellett ahhoz, hogy tanúságukat hitelesnek fogadják el (MTörv 17,6; 19,15). Mindez visszatükröződik az evangéliumokban is, például a testvéri feddés eljárás módjában (Mt 18,16), vagy akár a Jézus ellen hamisan tanúskodók egymásnak ellentmondó vallomásaiban (Mk 14,56). Jézus maga is kettesével küldi szét tanítványait, hogy tanúságtételükkel hirdessék az Isten Országának eljöttét (Mk 6,7; Lk 10,1).

A tanúskodásnak azonban sokkal mélyebb mélységei is nyílnak. A szemtanú arról számol be, amit külső eseményként látott, tapasztalt. Az igazi tanúvallomásban azonban a tanú nem észérveket sorakoztat fel, hanem személyes meggyőződéséről vall. Életével, egész személyiségével „teszt hitet”: köteleződik el a megismert és megvallott igazság mellett. Az emberiség mindig hősként tisztelte azokat, akik életük árán is kitartottak meggyőződésük mellett – feltéve, hogy valóban az igazság szolgálatában álltak. Tanúságtételük így valóban az ember legnagyobb teljesítményei közé tartozik, hiszen csak az ember képes önként és tudatosan mindenét kockáztatni, sőt feláldozni hitéért, hazájáért vagy más emberekért. Arany János ilyen tanúknak állít emléket *A walesi bárdok*ban: „Ötszáz bizony dalolva ment / Lángsírba walesi bárd, / De egy se bírta mondani, / Hogy éljen Eduárd.”

A tanúságtétel csak akkor hiteles, ha a vállalt áldozat arányban áll az áldozat céljával. Nagy áldozatot hozni csak nagy dolgokért szabad. Akik képesek semmiségekért mindent odadobni, azok nincsenek tisztában az élet értékével. Voltak olyan történelmi korszakok, lehetnek olyan emberi pillanatok, állapotok, amikor a halál semmiségnek látszik. Hányan játszották el könnyelműen a maguk vagy mások életét: Keresztelő János feje egy leány táncába került, sok öngyilkos jelentéktelen kudarcokon kétségbeesve dobna el az életét, vagy éppen felelőtlen vakmerőségből, netán könnyelmű fogadásból választja a halált.

A halál önkéntes elvállalása önmagában még nem igazolja egy állítás, meggyőződés igazságát. Nem elég, hogy a tanú őszinte, meg van győződve személyes igazáról, hogy szavai nem akarnak félrevezetni senkit. Az is hozzátartozik, hogy személyes meggyőződése valóban az igazságot tükrözze. Lehet meghalni téves eszmékért is. Bármilyen személyes meggyőződés motiválja őket, objektíve mégis igaztalan az öngyilkos terroristák önfeláldozása, hiszen az erőszak eszközévé teszik halálukat, fegyverré torzítva saját testüket. Csak az igazra lehet igazi tanú az ember. A halálos áldozatvállalás csak egy értékes élet megkoronázása lehet. Az igazi tanúvallomás életre-halálra kötelez el, mélyen belegyökerezve a valóságba. Vallomásunk valódiságát az érte vállalt áldozat mértékén, elszántságunkat tetteinken mérhetjük le. Teljesen igazzá, velünk azonossá a vértanú-vallomásban válhat a szó. Szavunk igazáról csak életünk árán – a végig-élt élettel vagy az elvállalt halállal – adhatunk bizonyosságot.

Jézus, a „hű és igaz Tanú” (Jel 3,14)

A kinyilatkoztatásban Isten maga vallja meg szeretetét az ember iránt, üzenete „lélektől lélekig” szól. Az Ószövetségben Isten a törvény és a próféták által újra meg újra ünnepélyesen tanúságot tett arról, hogy ő az egyetlen Isten, aki hűséges szeretettel gondoskodik népéről. Istent magát nem láthatja senki, de látható földi jelek és megbízott küldöttek tanúskodnak

róla.¹ Szeretetvallomását általa megérintett és neki elköteleződött emberek adják tovább. Az üdvösség történetében sok ilyen tanúval találkozunk, akik nemcsak szavukkal, hanem egész életükkel hirdetik Isten szavát, mindhalálig hűségesen. „A tanúk koszorúja” vesz körül bennünket” (Zsid 12,1).

Jézus „Isten tanúságtétele” (1Kor 2,1) az emberiségnek. Isten kegyelme benne ölt testet. Ő az egyetlen, aki az Atyát föltétlenül hitelesen nevén nevezheti, hiszen személyes egységben van vele: „az Atya működik általam” (Jn 14,10). Tanítását tetteivel igazolja: „Hirdette az Isten Országának örömhírét, és meggyógyított minden betegséget és minden bajt.” Az evangéliumok szerint tanúságot tett az Atyáról, az Atya pedig tanúságot tett róla. Élete, halála és feltámadása kettejük együttes tanúságtételét tárja a világ elé. Egy az Atyával: olyan egységben van vele, amilyen számunkra elképzelhetetlen vágyálom. Ezt az egységet azonban az emberélet körülményei között éli meg: életre-halálra szereti őt. „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 10,30). Így nemcsak azt bizonyítja, hogy létezik ilyen egység, hanem azt is, hogy mi emberek is elérhetjük ezt, sőt megmutatja azt az utat, életformát is, amely elvezethet hozzá.

A tanúságtétel Szent János evangéliumának egyik vezérmotívuma. Már az első fejezetben a Keresztelő tanúként jelenik meg: „János tanúságot tett róla...” (Jn 1,18). Szava az összes tanítványok, főleg a Tizenkettő nevében szól: „Én láttam és tanúskodom róla: Ő az Isten választottja” (Jn 1,34). Vallomásuk nemcsak a történeti eseményekre vonatkozik, hanem túlmutat azokon: Jézus történeti fellépése és kereszthalála, majd feltámadása nyomán hitre ébrednek, és felismerik, hogy Jézus a Krisztus, az Isten Fia. Jézus maga is hivatkozik a Keresztelő tanúságtételére (Jn 5,33).² Hozzáteszi azonban, hogy maga az Atya tesz tanúságot róla: „Maga az Atya tesz mellettem tanúságot, aki küldött” (Jn 5,36). Jézus itt részben tetteire utal, amelyeket az Atya meghatalmazásával végbevisz, részben az Írásokra, végül Mózesre. Aki Jézust hallgatja, az Atyát hallgatja, hiszen az ő megbízásából szól; aki tetteit látja, az Atyát ismerheti meg. „A szavakat, amelyeket hozzátok intézek, nem magamtól mondom, és a tetteket is az Atya viszi végbe, aki bennem van” (Jn 10,38). Az evangélista Jézust annyira egynek látja az Atyával, hogy kettejük közös tanúságtételére hivatkozik, amit a zsidó törvény szerint már hitelesnek kell elfogadni: „Tanúságot teszek magamról én is, és tanúskodik mellettem az Atya is” (Jn 8,18). „Jézus Isten egyetlen igazi tanúja, aki Isten igazságát a világot hirdeti és megtestesíti.”³ Ahogy Pilátus előtt kijelenti: „Arra születtem, és azért jöttem a világba, hogy tanúságot tegyek az igazságról” (Jn 18,37).

Jézus tanúságtétele az Atyával való egységét fejezi ki életének minden mozzanatában. Teljesen az Atyára bízta magát: „Ételem az Atya akaratának teljesítése” (Jn 4,34). Akkor is az Atya kezében tudja magát, amikor sorsának rosszabbra fordulásában a kétségbeesett elhagyatottság érzése azt sugallhatná, hogy ne bízson senkiben. „Istenem, miért hagytál el engem?”, jajdul föl, mégis reá bízta magát egészen: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.” Még a halál sem ingatja meg benne ezt az egységet: a megsemmisüléssel szembenézve is az Atyát látja meg nem ingó bizalommal. Tökéletes és hiánytalan vértanúvallomás ez. Jézus egészen végigmondta, életével és halálával megpecsételte tanúságát, kifejezte lényének titkát: ő a szintiszta szeretet az Atya és az emberek iránt.

A szeretet: személyek egymáshoz vonzódása, közeledése, majd fokozatos egyesülése. A beteljesült szeretet: az örök és teljes egység. Ezt az egységet azonban a földi életben megannyi fal szabdalja szét: az ember többé-kevésbé mindig a „szeretet tériszonyában” él. A

¹ Leon-Dufour: *Biblikus teológiai szótár*. Róma, 1976, 1285.

² Karl Lehmann – Rudolf Schnackenburg: *Brauchen wir noch Zeugen?* Herder, 1992, 77.

³ Uo. 84.

szeretettől felgyulladva azonban elindulhat az egység felé, és megélheti Krisztussal, hogy „a szeretet erősebb a halálnál”.

Jézus vértanúvallomása nem ér véget a halálával – feltámadásában az Atya tanúságtételével folytatódik. Nemcsak Jézus bizonyítja azt, hogy a halál sem akadályozza meg az Atyával való tökéletes egységét, hanem az Atya is: mindvégig egy a Fiával, a halálig és azon túl: szeretete átemeli Jézust a halálon az örök isteni egység életébe. Kettejüknek a Szentlélekben együttéző szeretete Jézus emberi életén, halálán és feltámadásán keresztül így izzik össze újra a szeretetnek immár az emberéletet is magába foglaló örök lángjává. Együttesen tanúskodnak arról, hogy a szeretet valóban erősebb a halálnál, s hogy az odaadott élet nem a semmibe hull, hanem a Szentháromságos Isten szeretetébe. Sorsa sorsunkat példázza, szeretete a miénknek nyit lehetőséget: az, aki őt feltámasztotta a halálból, minket is fel fog támasztani, ha vele tudunk halni is: halálunkig fokozódó odaadásunkban elkészülhetünk arra, hogy vele mi is egyre inkább szeretetté váljunk.

Krisztus tanúsága az ember lehetőségeinek határáig ér el, de napvilágra hozza a túlvilágnak eddig rejtett erőterét is: aki így jut el a halálhoz, abba életének odaadásával beléáramlik Isten éltető, örök szeretete. Krisztus az örömhírről tanúskodik: az Atya iránti feltétlen bizalommal fogad minden szenvedést, még a bűnt és a halált is. „Aki küldött engem, velem van. Nem hagyott magamra, mert én mindenkor azt teszem, ami neki kedves” (Jn 8,29). Halálában nyilvánvalóvá válik, hogy az Atya tényleg megfelel ennek a bizalomnak, és magához emeli feltámasztásával. Isten szeretete itt egybeér az emberével, és egybenyitja az öröklétet az elmúló emberi élettel.

Krisztus tanúi

Jézus még földi életében tanítványokat gyűjtött maga köré, hogy hirdessék ezt az örömhírt, és tanúskodjanak róla. Az evangéliumok szóhasználatában az apostolok Jézus földi életének és a feltámadt Krisztusnak szemtanúi: „Amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk: az élet Igéjét hirdetjük nektek. Igen, az Élet megjelent, láttuk és tanúságot teszünk róla” (1Jn 1,1–2). Az apostolok „kezdetől fogva szemtanúi és szolgálói voltak az isteni szónak” (Lk 1,2). Péter apostol beszédeinek visszatérő fordulata: „Az élet szerzőjét megölték, Isten azonban feltámasztotta a halálból, ennek mi tanúi vagyunk” (ApCsel 2,32; 3,15). A János-evangélium záradéka is ez: „Ez az a tanítvány, aki ezekről tanúságot tett és megírta ezeket. Tudjuk, hogy igaz a tanúsága” (Jn 21,24). Ez a kritérium szerepel Mátyás apostollá választásában is: „velünk tartott, amikor a mi Urunk Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen mennybevétele napjáig, hogy velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról” (ApCsel 1,21).

Az őskeresztények maguk is arra kaptak hivatást, hogy Krisztus élő tanúi legyenek. Az apostolok nem csupán beszédeikben hivatkoztak szemtanú voltukra, hanem életmódjukkal is tanúságot tettek róla: „Az apostolok nagy erővel tanúsították Urunk Jézus Krisztus feltámadását, és mindnyájan bőségesen részesültek a kegyelemben” (ApCsel 4,33). Kettős tanúságot tettek tehát: a saját életükben megtapasztalt kegyelemről és a történelemben megjelent Jézus Krisztusról. Tanúskodtak a Feltámadotról, a megtörtént, általuk megtapasztalt eseményekről. Emellett azonban megvallották azt is, hogy Krisztus kegyelme hogyan formálta át az ő életüket.

Az apostolok nem egyszer ütköznek ellenállásba igehirdetésükkel. Szent István megkövezésével azonban fordulat áll be. Immár nemcsak verést, börtönt, megkövezést kell elszenvedniük, hanem akár a halált is: a szemtanúkból így vértanúvá váltak. Az ősegyház Jézus tanúságtételének folytatóit látta bennük, akiket „az Isten szaváért és tanúságtételükért

megöltek” (Jel 6,9). Megkínzásukban életre-halálra, az emberi lehetőségek végső határáig azonosultak Krisztussal. „Christianus sum”, „keresztény vagyok, Krisztushoz tartozom” – ez a hitvallás tér vissza minduntalan a bírósági kihallgatásuk és kínvallatásuk során: megvallják Krisztust szavukkal és életükkel egyaránt. Így válik életük és haláluk Krisztus hirdetőjévé: bennük folytatódik Jézus tanúságtétele.

Az ősegyház kezdettől fogva Jézus szenvedéstörténetét látta folytatódni a vértanúk szenvedésében. Már az Apostolok Cselekedetei is párhuzamot von Jézus és István diakónus szenvedése között: ellene is hamis tanúk lépnek föl (ApCsel 6,13; Mk 14,57), őt is kivezetik a városból (ApCsel 7,58; Jn 19,17; Zsid 13,12), megkövezése alatt ő is gyilkosaiért imádkozik (ApCsel 7,60; Lk 23,24), és hasonló szavakkal hal meg, mint Jézus (ApCsel 8,60; Lk 23,46). Azokat, akik a kínzások, sőt a kivégzésük ellenére mindhalálig kitartottak Krisztus hitének megvallásában, a legnagyobb tisztelettel övezték. A „mártír” szót a 2. század közepétől használták rájuk. Maga a kifejezés (*martüsz*, tanú) – amint fentebb láthattuk – gyakran előfordul az Újszövetségben. Használatos volt a korabeli görög joggyakorlatban, de az Ószövetségben is. A tanú nem kívülálló „semleges harmadik”: személyes tanúságtétele által megelevenedik, jelenvalóvá válik a múltban történt esemény. „Az őskeresztény mártírok vértanúsága Jézus Krisztus megváltó szenvedését jeleníti meg. A vértanúk meg voltak győződve: 'Bennem Krisztus szenved'. Bennük megismétlődött Jézusnak, Megváltójuknak halála és feltámadása.”⁴ Ahogy Antióchiai Szent Ignác nevezi magát: „Istenem szenvedésének követője vagyok.” A vértanúk így Jézus Krisztus tanúságtételét folytatják, amikor az eljövendő világról, a feltámadásról tesznek tanúságot, amely erősebb evilág minden hatalmasságánál. Haláluk leírásának visszatérő fordulata ez. Ahogy Jézus a keresztről „Atyja országába”, a „paradicsomba” jut (Lk 23,43), István haldokolva az égre néz fel: „látta Isten dicsőségét és Jézust az Isten jobbán” (ApCsel 7,56); János evangélista is úgy részesül égi látomásban, hogy a Jézus melletti tanúságtételéért szenved száműzetést (Jel 1,9).⁵ Szent Pioniosz, amikor már felszögezték a keresztre, így válaszol a katonáknak: „Azért sietek, hogy minél gyorsabb legyen a feltámadásom a halottak közül.”⁶

A vértanúk nem a maguk igazáról tesznek tanúságot, hanem Krisztusról, Megváltójukról. Az ő emberi tanúvallomásuk is kiegészül Isten tanúvallomásával, Jézuséhoz hasonlóan. Miközben életük árán is kitartanak Krisztus mellett, részeseivé válnak megváltásának. Az üdvösség története folytatódik bennük, ahogy ezt a 3. századtól kezdve a halálig hűséges hitvallásuk történetét följegyző vértanúakták és szenvedéstörténetek bizonyítják.

A vértanúk tisztelete

A vértanúknak nemcsak a hősiesség kitartást tisztelték az első keresztények, hanem egész hitvalló életüket, amelyet végül halálukkal pecsételt meg. Gondosan megvizsgálták életük és haláluk körülményeit. Óvtak a pillanatnyi fellobbanásból fakadó hősködéstől és attól is, hogy valaki fanatikus lelkesedéssel maga keresse a vértanúságot. A vértanúság csak a Krisztusról való tanúskodás végső állomása lehet. Egész életükkel kell tanúságot tenniük hitükről. Hitvallóknak először azokat nevezték, akik életben maradtak vértanúvallomásuk után. Később – általánosítva – mindazokat, akik hitvalló életükkel tanúskodtak Krisztusról. Ez a hitvallás nem szolgált a fizikai kísérletekhez hasonló tárgyi bizonyítékot. Az ő vallomásuk is személyes biznyságtétel, ahogy Krisztusé is az volt. A hitvalló szeretetre gyullad Isten iránt, amikor „tetten éri őt szívében”, s ez szeretetre lobbantja az emberek iránt is.

⁴ Oda Hagemeyer: *Sie gaben ihr Leben hin*. Mainz, 1981, 12.

⁵ Jean-Yves Lacoste: *Dictionnaire critique de théologie*. Paris, 1998, 715.

⁶ *Vértanúakták és szenvedéstörténetek*. Budapest, 1984, 114.

Az apostoli egyházban elevenen élt annak tudata, hogy akkor válhatnak Krisztus igazi követőivé, ha hozzá hasonlóan, az ő lelkületével tanúságot tesznek róla. „Krisztus Jézus Poncius Pilátus előtt tanúságot tett az igaz hitvallás mellett” (1Tim 6,13). A tanítványok mesterük sorsában osztoznak, amikor az üldöztetést is vállalják tanúságtételükért. Szent Pál is ismételten erre hivatkozik, amikor hitelességét kétségbe vonják. Érveléseiben megmutatkozik a vértanúságnak egy másik jellemző kritériuma, amelyet Jézus keresztyéből olvas le. Isten minden embert az üdvösségre hív. Feltétel nélküli szeretettel közeledik az emberhez, Jézusban pedig kiszolgáltatja magát az emberi hatalmasságoknak: elszenvedi a vele szembe forduló erőszakot, de mindig megmarad irgalmas szeretetében, megbocsátva ellenségeinek is. Az igazságért Krisztus lelkületével vállalt vértanúságot a legszebben az első Péter-levél fejti ki.⁷ Krisztus a keresztyén remény „Logosza”, alapja, hozzá hasonlóan „szelíden, tisztelettel tanúsítva, jó lelkiismerettel” kell vállalni a rágalmakat Krisztus nevéért. A hívő azért jut ebbe a helyzetbe, mert „keresztyén” (1Pét 4,16). Egyik legelső és legszebb példáját talán a 155 táján kivégzett Szent Polükarposz püspök vértanúságában láthatjuk. A kormányzó fenyegetésekkel próbálja rávenni, hogy tagadja meg hitét, tegye le az esküt a császárra, átkozza meg Krisztust. Polükarposz válasza: „Nyolcvanhat esztendeje szolgállok neki, és nekem semmi rosszat nem tett. Hogyan káromolhatnám királyomat, megváltómat?” Majd így folytatja: „Ha nem tudnád, ki vagyok, hát halljad nyilvánosság előtt: Keresztyén vagyok!”⁸

Az első századok keresztyénüldözéseit a vértanúakták és szenvedéstörténetek jegyezték fel. Ezeknek szerzői nem csupán „történelmi faktumokat akartak leírni. (...) Tanítani is akartak, illusztrálni azt, hogy a vértanúban maga Krisztus beszél, él, szenved, tesz tanúságot, hal meg.”⁹ Bennük tehát Krisztus élete folytatódik – ahogyan erre kap meghívást minden keresztyén ember is. Ahogy Nolai Szent Paulinus az 5. század elején írta: „A világ kezdete óta szenved Krisztus övéiben. Ő a kezdet és a vég, őt rejti a törvény, őt tárja fel az evangélium. Mindig csodálatos az Úr szentjeiben, akikben szenved, de győzedelmeskedik is. Ábelben megöli testvére, Noéban kigúnyolja a fia, Izsákban feláldozzák, Jákobban szolgaságra vetik, Józsefben eladják, Mózesben kiszolgáltatottan menekül, a prófétákban megkövezik és lemészárolják, az apostolokban üldözik szárazon és tengeren, a szent vértanúk sokféle gyötrelmeiben gyakran megölik. Hála legyen neki! Mert győz az elítélkezésben és diadalmaskodik bennük.”¹⁰

A vértanúk és a hitvallók tisztelete mindvégig fennmaradt az egyházban, különböző listák, martirológiumok készültek róluk. A konstantini fordulat után azonban az egyház hamarosan hatalmi pozícióba került. A keresztyéket nem üldözték többé. A középkor népegyházában Krisztus követése nem kívánt életre-halálra szóló odaadást. Ez egyre inkább az erre külön vállalkozó remeték, szüzek, szerzetesek privilégiuma lett, sőt az egyházi hatalom olykor maga lépett fel a tévtanokat követők, eretnekek üldözőjeként.

A vértanúság napjainkban

Az első keresztyén századokban gyakran használták ezt az elnevezést: „ecclesia martyrum”, „a vértanúk egyháza”. A név nemcsak az üldözésekre utalt, de egyre inkább felhívássá is lett minden korok számára, Krisztus hűséges követésére buzdítva. A 20. században azonban, a megváltozott politikai-gazdasági-kulturális körülmények között új, tágabb értelmet is kapott a vértanúság. A Krisztus-hitnek a halált is vállaló megvallása a pogány bíró vagy helytartó előtt, ahogy a vértanúakták és szenvedéstörténetek leírták, korunkban sok egyéb formában

⁷ Vö. Roman Siebenrock: *Christliches Martyrium*. Kevelaer, 2009, 39.

⁸ *Vértanúakták és szenvedéstörténetek*, i. m. 49.

⁹ Vanyó László: *Bevezetés*. In: Uo. 14.

¹⁰ Oda Hagemeyer: *Ich bin Christ. Frühchristliche Märtyrerakten*. Patmos, 1961, 18.

jelentkezett. A vértanú, a fogalom klasszikus formájában, a Krisztusba vetett hitéért vállalja a halált. De vértanúk mindazok is, akik krisztusi életükért, szenvedő embertársaik szolgálatáért, a mások, sőt ellenségeik szeretetéért halnak meg. Vértanú Goretti Mária, aki tisztaságának védelmében szenved el a halált, Maximilian Kolbe, aki egy társa helyett vállalja az éhhalált, Oscar Romero, aki az igazságtalan és elnyomó kormányzat ellen emeli fel szavát, Apor Vilmos, akit a tőle menedéket kérőket oltalmazva gyilkolnak meg, Salkaházi Sára, aki az üldözött zsidók megmentéséért teszi kockára, majd adja oda az életét.¹¹ S vértanúk azok a – többnyire névtelenségben maradó, ismeretlen – százak, ezrek is, akik napjainkban üldöztetést szenvednek szerte a világon.

Karl Rahner a halálról elmélkedve még tovább tágítja a vértanúság fogalmát. A mártírium, mondja, a halál misztériumához kapcsolódik. A halált egyetlen ember sem kerülheti el. Ez azonban nem pusztán a biológiai élet befejeződése, hanem szabadságunk tette is. Halálunk pillanatában talán már nem leszünk öntudatunknál, mégis egész életünk folyamán a halállal nézünk szembe. Az pedig rajtunk múlik, hogy hogyan értelmezzük. Pusztán megsemmisülést látunk-e benne, vagy pedig Istenbe vetett bizalommal, az Ő irgalmas kezébe adjuk meg magunkat. „Aki így hal meg, szabadon és hívő bizalommal, mindent elengedve ebben a szabad bizalomban s ezáltal mindent megtartva, ahol látszólag az ürességbe és a talajtalan mélységbe zuhan bele, ott olyat tesz, amit csak Krisztus kegyelméből lehet megtenni. Ott nem Ádám halálát halja, hanem – akár tud róla, akár nem – Krisztus halálát, hiszen csak az ő halála tudja megadni nekünk ezt a kegyelmet, és csak az ő halála tudja a mi halálunkat belésszabadítani Isten örök eleveenségébe.”¹²

A vértanúság közös kritériuma azonban – az első századokban éppen úgy, mint mai korunkban –, hogy az a feltétel nélküli, minden elutasításon, ellenségeskedésen, gyűlöleten felülmúló isteni szeretet válik láthatóvá benne, amely Jézus Krisztusban jelent meg a világon, hogy visszavonhatatlanul beleszővődjék a bűnökkel, erőszakkal, igazságtalansággal terhelt emberi történelembe. A szegények és az elnyomottak oldalán állva az irgalom válaszáat adják a kegyetlenséggel teli világban; kiszolgáltatják magukat elnyomóiknak és megbocsátanak ellenségeiknek, az egyetemes kiengesztelődés szolgálatában.¹³ Szent Polükarposz vértanúságának története mintegy összefoglalja az első keresztény századok mártírságának jellemzőit. Méltán párhuzamba állíthatjuk vele azt a végrendeletet, amelyet Christian de Chergé, a Tibhirine-i trappista kolostor perjele hagyott hátra, akit hat szerzetestársával együtt gyilkoltak meg Algériában, 1996-ban. Christian évek óta számított rá, hogy a terrorizmus áldozatává lesz, életét tudatosan „Istennek és ennek az országnak” adja. Látja a világon látszólag diadalmaskodó gonoszt, de tudatában van saját bűnösségének is. „Szeretném, hogy amikor elérkezik az idő, legyen egy tiszta pillanatom, amely megengedi számomra, hogy könyörögjek Isten bocsánatáért és testvéreimért az emberiségben, és közben teljes szívemből megbocsássak annak, aki lesújt rám.” Halála pillanatában az Atya tekintetében mélyedve, vele együtt szeretné szemlélni az ő iszlám gyermekeit. Írását így fejezi be: „S téged is, aki utolsó óráim barátja vagy, aki nem tudod majd, mit cselekszel. Igen, érted is köszönetet akarok mondani, és „istenhozzádot”, amikor szemtől szemben állok veled. Adassék meg nekünk, hogy majd újra egymásra találjunk, boldog latorként a paradicsomban, ha úgy tetszik Istennek, mindkettőnk Atyjának. Amen! Incha Allah.”¹⁴

II. János Pál pápa, amikor *Tertio Millenio Adveniente* című apostoli levelében kijelenti, hogy „a második évezred végén az egyház újra a vértanúk egyháza lett”,

¹¹ Vö. Concilium, 19. Jahrgang, Heft 3.: Martyrium heute.

¹² Karl Rahner: *Exkurs: Über das Martyrium*. In: Zur Theologie des Todes, Q

¹³ Vö. Concilium, 39. Jahrgang, Heft 1. Martyrium in neuem Licht.

¹⁴ *Christian de Chergé végrendelete*, in: *Imádság 15 napon át Christian de Chergével*. (Ford. Muraközy Nóra.) Új Ember, Budapest, 2008.

Tertullianust idézi: „A vértanúk vére – a keresztények magvetése.” Az egyház a vértanúkban Krisztust, vértanúságuk és életszentségük forrását tiszteli. Kultuszuk azonban felhívás is a mai keresztényeknek: tegyenek bizonyosságot arról, hogy „a Megváltó mindenható jelenléte a hit, a remény és a szeretet gyümölcseit termi sok-sok nyelvhez és fajhoz tartozó férfiban és nőben, akik a keresztény hivatás legkülönbözőbb formáiban követték Krisztust”.¹⁵

---

¹⁵ *Tertio Millenio Adventiente*, II. János Pál pápa *A harmadik évezred közeledtével* kezdetű apostoli levele, Budapest, 1994, 34.